

товий період на території національного природного парку (далі НПП) «Нижньосульський» виловив 7 судаків, про що виклав інформацію в Інтернеті, за які вимушений був заплатити штраф під тиском громадськості;

3) у 2013 році представниками правоохоронних органів, які здійснювали незаконне полювання на території НПП «Нижньосульський» були побиті з тяжкими наслідками інспектори парку;

4) однією з найбільших небезпек для проіродно-заповідного фонду України є спроби скасування вже існуючих установ (нині такий процес ініціюється одним з депутатів Верховної Ради України від партії комуністів та окремими органами самоврядування Черкаської області щодо НПП «Нижньосульський», а в 2010 р. у Донецькій області прецедент був реалізований);

по-третє — порушники природоохоронного законодавства, або взагалі не притягуються до відповідальності (корупція з боку працівників природоохоронних установ, органів рибоохорони, працівників мисливських господарств, міліції та прокуратури), або ця відповідальність формально-символічна;

по-четверте — відсутнє достатнє фінансування для забезпечення охорони природно-заповідних установ (навіть загальнодержавного значення – заповідників та національних природних парків), та реальної захищеності інспекторів служб охорони (за законом вони прирівняні до правоохоронних органів, а фактично — безправні).

3. Реалізація спеціальних програм з відтворення рідкісних та зникаючих видів. В Україні, крім Червоної книги, в яку занесені рідкісні та зникаючі види, і визначені шляхи їх охорони, що носять рекомендаційний характер, загальнодержавні програми щодо збереження рідкісних та зникаючих видів, фактично, відсутні (якщо не рахувати тих, які знаходяться під охороною (часто формально) на територіях природно-заповідного фонду).

На відміну від України, наприклад у США, завдяки державним програмам, відновили чисельність орлана білоголового (став символом країни) та кондора; в Китаї вдало реалізується програма з порятунку панди великої (стала символом Всесвітнього фонду дикої природи); в Європі успішно реалізується ряд програм зі збереження кажанів, хижих птахів та інших рідкісних видів; завдяки спільному проекту між США та Росією врятований стерх (журавель білий).

ДО ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ СТАТУСУ ДЕЯКИХ ОБ'ЄКТІВ У МЕЖАХ РЛП «ГАДЯЦЬКИЙ»

Смоляр Н.О., Ханнанова О.Р.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

На сьогодні цінними об'єктами природно-заповідного фонду Полтавської області є національні природні парки «Пирятинський», «Нижньосульський» та регіональні ландшафтні парки (далі — РЛП) «Диканський», «Кременчуцькі плавні», «Нижньоворсклянський», «Гадяцький». Зокрема, РЛП «Гадяцький» за показниками наукової цінності характеризується високим ступенем унікальності та репрезентативності (флористичної, фауністичної, ландшафтної, гідрологічної). Згідно проекту розбудови регіональної екомережі на сьогодні територія парку репрезентує Гадяцьке природне ядро із двома біоцентрами — верхнім (Вельбівським) і нижнім (Лютенським). Він має непересічне значення як біоцентр Псільського екологічного коридору регіональної екологічної мережі, як еталонна природна ділянка середньої течії р. Псел, а саме природний банк генофонду й ценофонду живого, осередок біорізноманітності, історико-культурних цінностей Полтавщини.

При створенні парку до його заповідної зони включено природно-заповідні об'єкти, приурочені до долини р. Псел: ландшафтні заказники («Пісоцько-Конькове», «Весело-Мирське»), ботанічні заказники («Терновий кущ», «Саранчина долина», «Гадяцький бір», «Дубина», «Зозулинцеві луки»), гідрологічний заказник «Болото Моховате», пам'ятки природи («Липа», «Гадяцький бір», «Дуб черешчатий» у м. Гадяч, «Дуби черешчаті» на садибі Краснолуцького лісництва, «Урочище Галочка», «Краснолуцький гай», «Дуб черешчатий» на території санепідемстанції у м. Гадяч, «Березовий гайок»), заповідні урочища («Гадяцький бір», «Масюкове», «Гадяцький бір», «Гнилуша», «Гадяцький бір», «Лагузин Яр», «Сосновий гай», «Забрід», «Гай-Займи», «Шпакове», «Яри-Загатки», «Терновий кущ», «Голотовщина», «Перевалкове», «Діброво-Кобрієве»). Всі ці об'єкти мають місцевий статус. Серед них є такі, що виділяються високими показниками біорізноманітності як із точки зору типовості, так і унікальності, є осередками збереження генофонду рідкісних представників рослинного і тваринного світу, які занесені до Червоної книги України. Це в свою чергу є вагомим аргументом для надання таким об'єктам статусу загальнодержавного.

На нашу думку, серед вказаних об'єктів у першу чергу на підвищення статусу заслуговує ландшафтний заказник «Весело-Мирське». Його територія є однією з найпівнічніших ділянок лучного степу на Полтавщині. За даними флористичних досліджень флора заказника репрезентована близько 500 видами, в основному з переважанням представників відділу Magnoliophyta, серед яких 26 — рідкісних. Зокрема, один вид (*Astragalus dasyanthus*) занесено до Європейського Червоного списку, 6 видів (*Astragalus dasyanthus* Pall., *Bulbocodium versicolor* (Ker.-Gawl.) Spreng., *Pulsatilla nigricans* Storck., *Stipa capillata* L., *Stipa pennata* L., *Adonis vernalis* L.) — до Червоної книги України та 20 — до регіонального списку [3].

Підвищення статусу заказника дозволить також підсилити заповідний режим об'єкта, оскільки під час експедиційних досліджень в останні роки нами відмічаються негативні наслідки антропогенного впливу (несанкціоноване випалювання рослинності під час вегетації ранньовесняних ефемероїдів, прогон худоби та випасання її на схилах, що призводить на деяких ділянках до деградації лучно-степової рослинності та появи нітрофілів у складі флори, постійний змив із полів під час випадання дощу та танення снігу внаслідок несанкціонованого зорювання окраїн балкової системи, що призводить до активізації ерозійних процесів аж до яроутворення).

Цінною також у науковому відношенні є ділянка парку, що знаходиться в околицях с. Вельбівка (на в'їзді до Гадяча зі сторони Полтави, між Гадячем і Вельбівкою, зліва і справа автошляху перед мостом через р. Псел), так зване, урочище Вельбівське. Це — частина заплави лівого берега р. Псел із добре збереженими природними лучно-болотними, водно-болотними комплексами та борової тераси із різновіковими насадженнями *Pinus sylvestris* L. і мішаними лісами з багатим рослинним та тваринним світом, у складі яких — рідкісні види та угруповання.

Рослинність цієї місцевості представлена угрупованнями справжніх та заболочених лук, високотравних боліт, прибережно-водних та водних, бореальних екосистем. У складі флори виявлені види рослин, занесені до Червоної Книги України і регіонального списку. Чисельно представленими лучно-болотними видами є: *Orchis palustris* L., *Dactylorhiza incarnata* Soo, *Gladiolus tenuis* Bieb. Созологічно цінними на території заказника є зрілі культури *Pinus sylvestris* на боровій терасі р. Псел, репрезентовані угрупованнями *Pineta graminosa*, *Pineta sparsiherbosa*, на деяких ділянках — фрагментами *Pineta cladiosa*, *Pineta hylocomiosa*, *Querceto-Pineta*. Саме вони створюють умови для проникнення в ценози бореальних видів рослин, які в регіоні знаходяться на південній межі свого суцільного поширення [1]. Серед них і рідкі-

сні види: *Juniperus communis* L., *Lycopodium clavatum* L., *L. annotinum* L., *Diphasiastrum complanatum* (L.) Holub, *Asplenium trichomanes* L., *Gymnocarpium dryopteris* (L.) Nym, *Polipodium vulgare* L., *Pyrola rotundifolia* L., *P. minor* L., *Orthilia secunda* (L.) House, *Chimaphila umbellata* (L.) W. Barton, *Antennaria dioica* (L.) Gaertn. та ін. [2].

Созологічну цінність місцевості також визначають у складі багатого тваринного світу види, занесені до Червоної книги України й регіонально рідкісні. Це — *Coronella austriaca* Laurenti, *Hirudo medicinalis* Linnaeus, *Castor fiber*, *Meles meles*, *Lutra lutra* Linnaeus., *Milvus migrans* Boddaert., а на прольоті — *Grus grus* Linnaeus, *Ciconia nigra* Linnaeus, види роду *Cignus* та ряд інших. Дана ділянка — не тільки екотопи для гніздування та проживання багатьох науково цінних, рідкісних та мало поширених у регіоні тварин, а й місцеперебування та перепочинку багатьох птахів під час здійснення сезонних міграцій.

За показниками наукової цінності — флористичною, фауністичною, ценотичною, ландшафтною репрезентативністю та унікальністю — територія цілком відповідає статусу природно-заповідного об'єкта загальнодержавного значення, оскільки згідно Закону України «Про природно-заповідний фонд» об'єкти місцевого та загальнодержавного значення створюються на територіях, які є науково цінними і де виявлені чисельно рідкісні рослини та тварини. Ця територія — осередок бореальної та лучно-болотної рослинності РЛП «Гадяцький», унікальна природна ділянка, яка виконує значну екологічну, водоохоронну функцію. Але на сьогодні вона входить до господарської зони парку. З метою більш ефективного збереження біорізноманітності даної території необхідно розглядати питання про включення її до заповідної зони парку.

Таким чином, для підсилення заповідного режиму на вказаних об'єктах РЛП «Гадяцький», враховуючи високі показники наукової цінності їх біорізноманітності, у тому числі обумовлені й місцезнаходженнями рідкісних видів флори та фауни, занесених до Червоної книги України, доцільно надати ландшафтному заказнику «Весело-Мирське» статусу об'єкта загальнодержавного значення, а урочище «Вельбівське» включити до заповідної зони парку. Ці питання можуть бути вирішені при створенні національного природного парку «Гадяцький», концепція якого розробляється.

Література

1. Стецюк Н.О. Еколого-ценотична та флористична характеристика осередків раритетної фіторізноманітності на території Гадяцького району (Полтавська область) // Серія «Екологія. Біологічні науки» : [зб. наук. праць Полт. держ. пед. ун-ту імені В.Г. Короленка]. — Полтава, 2008. — Випуск 5 (63). — С. 118-126.
2. Смоляр Н.О. Раритетний флорофонд вищих спорових судинних рослин регіонального ландшафтного парку «Гадяцький» (Полтавська область) / Н.О.Смоляр, О.Р. Ханнанова // Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження глобальної стратегії збереження рослин: м-ли II Міжнародної наукової конференції. — Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2012. — С.304-308.
3. Смоляр Н.О. Ландшафтний заказник «Весело-Мирське» як осередок лучно-степової рослинності РЛП «Гадяцький» (Полтавська область) / Н.О. Смоляр, О.Р. Ханнанова // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України: М-ли всеукр. наук.-практ. конф. — Полтава 2013. — С. 95-98.